

Biblioteka
SAMOUSAVRŠAVANJE

Urednik
Borislav Pantić

Naslov originala
Richard N. Bolles
“What color is your parachute 1970-2012”

This translation published by arrangement with Ten Speed Press, an imprint of the
Crown Publishing Group, a division of Random House, Inc.
Copyright © 2013 za srpsko izdanje Čarobna knjiga

ISBN 978-86-7702-298-3

Nijedan deo ove publikacije, kao ni publikacija u celini, ne sme se reproducovati,
umnožavati, preštampavati niti u bilo kojoj drugoj formi i bilo kojim drugim
sredstvom prenositi ili distribuirati bez odobrenja izdavača. Sva prava za
objavljivanje ove knjige zadržavaju autor i izdavač prema odredbama Zakona o
autorskim pravima.

Čarobna knjiga
Beograd 2013.

Ričard N. Bols

KOJE JE BOJE VAŠ PADOBRAN?

Preveo:

Miroslav Bašić Palković

Čarobna
knjiga

„Ja nemam padobran ni u jednoj boji.“

Neko je negde jednom naveo da je predivna glumica
En Benkroft (1931–2005)

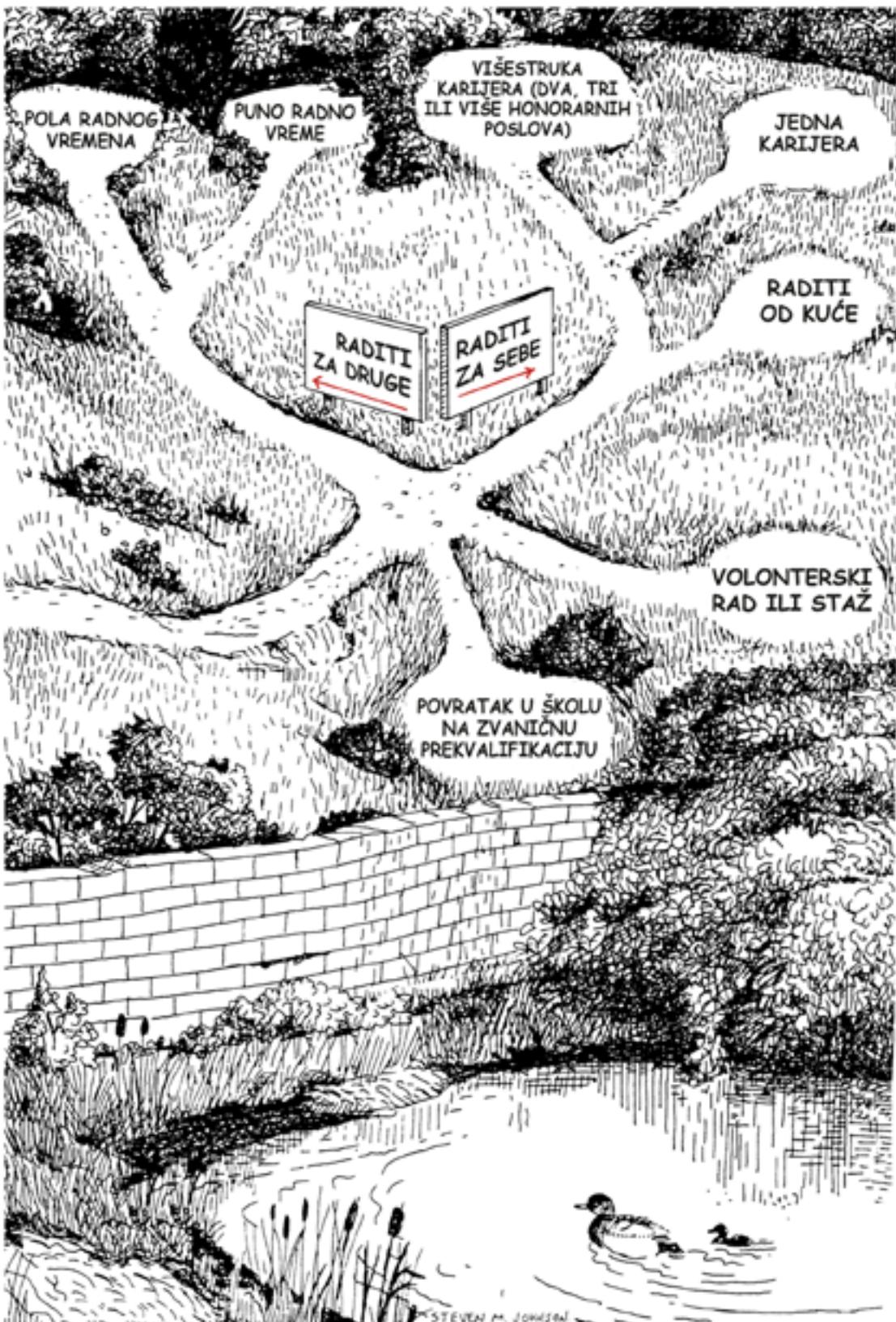
za svog supruga Mela Bruksa rekla:

*Srce mi zatreperi kad god čujem škljocanje ključa u bravi,
pa odmah pomislim: o divote, evo meni moje zabave!*

Upravo to osećam prema svojoj supruzi
Marsi Garsiji Mendozi Bols,
nebeskom anđelu s Filipina,
u koju sam duboko zaljubljen i kojom sam
se oženio 22. avgusta 2004.
Čarobnog li braka!

MNOGI PUTEVI KOJIMA MOZETE KRENUTI

SADRŽAJ

PREDGOVOR: jubilarno, četrdeseto izdanje ove knjige u Americi **13**

UVOD

Poglavlje 1: Kako pronaći nadu	21
Poglavlje 2: Veštine preživljavanja koje su vam najpotrebnije u današnjem svetu	33

I. STAVOVI NEOPHODNI ZA OPSTANAK

Poglavlje 3: Tri stava koja su vam neophodna za opstanak	45
Poglavlje 4: Kako se nositi s nedostacima	61

II. NAPREDNE METODE POTRAGE ZA POSLOM

Poglavlje 5: Najbolji i najgori načini potrage za slobodnim radnim mestima	77
Poglavlje 6: Da li mi je radna biografija zaista potrebna?	103
Poglavlje 7: Širenje poznanstava u doba društvenih mreža	125
Poglavlje 8: Šesnaest saveta o razgovorima za posao	151
Poglavlje 9: Šest tajni pregovora o plati	181

III. NAPREDNE METODE STVARANJA POSLA

Poglavlje 10: Kako otpočeti sopstveni posao	199
Poglavlje 11: Inventivnost je ključ opstanka	217
Poglavlje 12: Kako odabrati novu karijeru	221

IV. POPIS SVEGA ŠTO MOŽETE DA PONUDITE SVETU

Poglavlje 13: Popis sopstvene ličnosti (vežba Cvet)	235
KOJE veštine najviše volite da koristite?	
GDE želite da upotrebite te veštine?	
KAKO određujete naziv tog posla (ili poslova)?	

V. KO NAUČI, DRUGOG DA PODUČI

Poglavlje 14: Kako druge podučiti potrazi za poslom	327

NEOBAVEZNE STRANE

Dodatak A: Kako otkriti svoju životnu misiju	341
Dodatak B: Kako se izboriti s depresijom nezaposlenih	354
Dodatak C: Kako odabrati stručnjaka za vođenje karijere	366
O piscu	383
Utisci čitalaca	386
Indeks	390

Predgovor: jubilarno, četrdeseto izdanje ove knjige u Americi

13. juna 2011.

U jeku godišnjih prerada i prepravki izdanja, došao je trenutak da zastanemo i proslavimo. Četrdeset godina! Da, da! Već četrdeset godina pišem, dopunujem i obnavljam ovu knjigu, i to svake godine. Doduše, jednu jesam propustio – 1975. Osim te, radio sam to svake godine.

No ovo je više dnevnik nego knjiga. Dnevnik koji vodim već četrdeset godina. Novi dodaci, nove zamisli, novi događaji, i tako svake godine. Često znam da se našalim kada me ljudi pitaju koliko sam knjiga napisao za sve ove godine. Tačan odgovor je deset. Ali, misleći isključivo na *Padobran*, kažem im: „Četrdeset – sve nose isti naslov, ali sve su drugačije iznutra.“

Srž knjige ostala je ista kao na početku: *Kuda dalje u životu?* Odgovor na to uvek se svudio na pronalaženje odgovora na tri pitanja, koja su ostala ista za svih četrdeset godina: KOJE, GDE i KAKO. (KOJE su vam opšte veštine omiljene? GDE biste ih najradije upotrebili? KAKO pronaći naziv takvog posla, mesta na kojima se taj posao obavlja i ljude koji su ovlašćeni da vas zaposle?) Međutim, oko te srži su se s godinama razvile desetine dodataka, poput planeta u Sunčevoj orbiti.

Pišćevu nedoumicu lako je objasniti: koliko je podataka previše? Koliko je podataka premalo? Meni se čini da oko nas postoji previše podataka – pogotovo na internetu – pa se događa da, kada pokušate da ih sve uključite, dobijete knjigu od nekoliko stotina strana. Stoga je moje zaduženje bilo da sve to prosejem i da vam iznesem samo

najvažnije istine. Međutim (i to veliko „međutim“), ipak mislim da je moja dužnost da na svom radnom stolu sakupim što više podataka pre nego što počнем da probiram one koji se meni čine najvažnijima.

Drugim rečima, spisateljski posao bih uporedio s ribarskim: zabačiš široku mrežu, izvučeš mnoštvo ribe, ali probereš samo najbolje od ulova u mreži.

Tako i ja tokom čitave godine bacam mreže. Nakupim silesiju dokumenata o svemu onome što utiče na naša radna mesta i na našu sposobnost da prehranimo i sebe i svoje porodice: trostruka razorna nesreća u Japanu; talas protesta čitavih vojski nezaposlene omladine i ostalih ljudi na Bliskom istoku; strahoviti zemljotresi na Haitiju, Novom Zelandu i drugde; izlivanje nafte *Britiš petroleum* u Meksičkom zalivu; BRIK (sve razvijenija privreda u Brazilu, Rusiji, Indiji i Kini i njihova potreba za energijom i ostalim stvarima); stopa nezaposlenosti koja ne posustaje širom sveta; narasli državni dugovi u zemljama diljem sveta; usvajanje strogih rezova u državnim budžetima svuda po svetu; porast broja ljudi koji ne mogu da se oslobođe hipoteka nad svojim domovima; nemogućnost otplaćivanja stambenih kredita; gubitak radnih mesta u određenim industrijskim granama; kreditna kriza; porast cena benzina; porast cena hrane i nestasice; pandemije; krah nadaleko poznatih firmi; smanjenje penzija; produžetak radnog veka; slobodna trgovina; „autorsing“, *ajfon 4, ajped 2, Android, Veb 2.0*, društveni mediji, *Fejsbuk, Twiter, blogovi, SMS poruke, Linkedin, Linkap, Čekster, Vorkblast*, mnoštvo pretraživača posvećenih isključivo novim radnim mestima, poput *Indida* ili *Simplihajerda*¹; promena metoda za pronalaženje posla; posedovanje emocionalne inteligencije; društvene mreže; radni profili; biheviorističke procene novih radnika; udruženja poslovnih savetnika; pojedinačne priče ljudi koji tragaju za posлом. Pored toga, ja se četiri puta godišnje sasvim posvetim druženju s ljudima koji

¹ Ekvivalentni pretraživači za naše tržište: *Nacionalna služba za zapošljavanje, Poslovi Srbija, Poslovi Infostud, Nađi posao, Ja bih posao, Klik do posla.* (Prim. ur.)

traže posao ili ga menjaju, pošto ih okupim u svom domu na po pet dana. Zahvaljujući tim ličnim vezama, ostajem u toku s trenutnim poteškoćama na koje muškarci i žene nailaze u svetu nezaposlenih.

Pošto provedem čitavu godinu bacajući najšire moguće mreže, ja ih, kada kucne čas za godišnju doradu ove knjige, izvučem i probe rem ribu trudeći se da izvadim najbolju. Moj posao nije da previše znam, niti da previše piskaram. Moj je posao da pišem jednostavno i da čitava brda podataka svedem na najosnovnije. Moj je posao da pronađem nove zamisli koje će čitaocima pružiti nadu. Na kraju krajeva, ovo je knjiga nade, prerusena u priručnik za pronalaženje posla.

Igrom slučaja, dovde nisam dospeo sam, niti tu ostajem sam. Nemam ni nadahnuća kada sam sâm. Ne mogu da pišem sam. Stoga sam ispunjen zahvalnošću. Pre svega, očaran sam svakim trenutkom svoga života koji provedem s čudesnom ženom kakva je moja supru ga Marsi. Neizmerno sam zahvalan na tome što je imam. Moram joj posebno zahvaliti na tome što preuzima ulogu domaćice tokom petodnevnih okupljanja koja priređujemo na svaka tri meseca u našem domu u Zalivu San Franciska. Retke su žene koje bi dopustile da im u goste dođe dvadeset jedan stranac, da im svima spremi doručak i ručak i da pritom sve vreme isijava brižnošću prema svakome pojedinačno. (*Ukoliko vas zanima nešto više o ovome, pišite mi na fivedaysworkshop@aol.com.*)

Zahvalan sam i na svojoj jedinoj sestri, En, koja je umrla jedanaestog maja ove godine. Bila je pravo srce. Nedostajaće mi njen glas i njena mudrost.

Zahvalan sam i na svoje četvoro odrasle dece i na njihovim porodicama: Stivenu, Marku, Gariju i Šeron, i na njihovoj brižnoj majci, mojoj bivšoj suprugi Džen, koja je prisutna na svim našim porodičnim okupljanjima; na svojoj nekadašnjoj pastorki, doktorki Sereni Bruer, koju sam odgajao dvadeset godina i koja svoju urođenu saosećajnost sada deli sa stanovnicima grada Bjuta u Montani. Zahvalan sam i na Marsinoj deci, Dženis i Adlaju, i na njihovim porodicama. Sve ih silno, silno, silno volim.

Pored toga, želeo bih da izrazim zahvalnost i svom najdražem prijatelju (*pored Marsi*), Danijelu Porou iz Ženeve, s kojim sam devetnaest godina predavao po dve nedelje svakog leta; Dejvu Svonsonu, za koga je važno isto; svojim prijateljima iz inostranstva – Brajanu Makajvoru iz Irske, Džonu Vebu i Madlen Lajtner iz Nemačke, Ivu Lermusiju s Čekstera, koji živi u Belgiji, Pitu Hokinsu iz Liverpula, Debri Ejndžel Makdugal iz Škotske, Bjung Ju Čou iz Južne Koreje, Tomu O’Nilu s Novog Zelanda; u svojoj zemlji – Hauardu Figleru, dragom prijatelju i koautoru našeg priručnika za savetnike za zapošljavanje, Martiju Nemku, Džoelu Garfinklu, Ričardu Lajderu, Diku Noudelu, Riču Feleru, Diku Gajteru, Vorenu Farelu i ljudima iz *Ten spid presa* u Berkliju u Kaliforniji, koji sada čine podružnicu izdavačke grupe *Kraun* unutar *Random hausa*, kao i direktorki *Krauna* Maji Modži, koja je bila krajnje ljubazna prema meni.

Prošlog decembra smo sahranili Fila Vuda, osnivača *Ten spid presa*, koji mi je bio prijatelj četrdeset godina. Bio je drag čovek i neizmerno sam mu dužan zbog toga što je *Padobran* pronašao svoju publiku i zbog toga što mi je umnogome prepustio kontrolu nad godišnjim izdanjima. *Padobran* se nikada ne bi prodao u deset miliona primjeraka da nije bilo njega.

Fil Vud u šumi Bohimijan

Izuzetno cenim i svoje sadašnje prijatelje u *Ten spidu*: Arona Venera, izdavača, Džordža Janga, Karu Van de Vater, Lisu Vestmorland i Kolina Kejna.

Posebnu zahvalnost dugujem vama, svojim čitaocima – svakome od deset miliona – na tome što kupujete moje knjige, verujete mom savetu i pratite svoje snove. Nikada nisam sreo toliko divnih duša. Izuzetno sam zahvalan na tome što vas imam toliko.

Na kraju, ne bih smeо da propustim duboku zahvalnost našem Velikom Stvoritelju, koјeg znam čitavog života zahvaljujući gospodu Isusu Hristu, koji mi je stvaran poput disanja i koji beše moja stena u svakoj muci i stradanju, pogotovo u vreme ubistva mog jedinog brata, Dona Bolsa, bombom postavljenom u automobil, u centru Finiksa u Arizoni 1976. Njegov grob se nalazi u jednoj odaji *Njuzeума* u Vašingtonu.

Ne govorim mnogo o veri; ona je... jednostavno u meni. Međutim, ona je i izvor sveg dobročinstva, sve mudrosti i svega saosećanja na koje sam naišao ili koje sam podelio s drugima. Neizmerno sam zahvalan na takvom životu i na misiji kakvu mi je Stvoritelj podario: da pomažem ljudima da se i njihovi životi računaju na ovom našem svemirskom brodu zvanom Zemlja.

Dik Bols

RNB25@aol.com

www.jobhuntersbible.com

UVOD

*B*еše to vreme najlepše,
Beše to vreme najteže,
Beše to vreme mudrosti,
Beše to vreme ludosti,
Beše to epoha vere,
Beše to epoha nevere,
Beše to svetlo doba,
Beše to mračno doba,
Beše to proleće nade,
Beše to očaja zima,
Svačega je pred nama bilo,
Ničega pred nama nije bilo,
Svi smo pravo u raj išli,
Svi smo u suprotnom pravcu pošli...

ČARLS DİKENS (1812–1870)
PRIČA O DVA GRADA

Poglavlje 1.

Kako pronaći nadu

Kada bismo imali nacionalnu nalepnicu za automobile, nalepnica godine glasila bi: „Bez posla sam, nikako da se zaposlim, a sve sam pokušao.“

Naravno, ne bi je baš svako nalepio na automobil: otprilike 139.000.000 ljudi u Sjedinjenim Američkim Državama ipak ima posao. Ipak, oko 15.000.000 ljudi je nezaposleno. Šest miliona ljudi držalo bi nalepnicu na automobilu više od dvadeset sedam meseci. Toliko je trenutno onih koji su upravo toliko dugo bez posla. I to samo ovde, u Sjedinjenim Američkim Državama. Mimo naših obala, tragično visoka stopa nezaposlenosti postala je svetski problem, što smo videli ove godine širom Bliskog istoka i drugde gde su ljudi izgubili strpljenje.

Kud god odemo ovih dana, čujemo isti vapaj: „Čitavu večnost nemam posao, nikako ga ne nalazim, ma koliko se trudio.“ A svi se trudimo. Često uzalud. Isteraju vas s posla, vi počnete da tražite nov na isti način na koji ste to ranije radili, ali ovoga puta ostanete praznih ruku. Za mnoge od nas to predstavlja novo iskustvo. Nismo to predvideli. Ništa nam ne pomaže. Nezaposlenost traje.

To nas uzdrma do srži i često izazove pad samopouzdanja. Depresija i očaj, ti blizanci, često idu jedno za drugim. Čini vam se da se vaše prilike nikada neće poboljšati. To potraje čitavu večnost. (Poznat mi je taj osećaj. Kao i svakog prosečnog Amerikanca, i mene su dva put izbacili s posla. Nije mi bilo nimalo zabavno.)

Šta nam je potrebno?

Pa, očajnički nam je potreban posao. Svakako.

Međutim, kad nemamo posao, nama je očajnički, zaista očajnički, potrebna nada.

REŠENJE ZA PRONALAZAK NADE

Stručnjaci su otkrili da za pronalazak nade postoji jedno rešenje. To rešenje je vrlo jednostavno: da biste imali nadu, u svim okolnostima morate imati bar dve mogućnosti pred sobom.

Ne samo jedan način da opišete samog sebe već najmanje dva.

Ne samo jedan način potrage za poslom već najmanje dva.

Ne tragati samo za jednom vrstom posla, već za najmanje dvema.

Ne tragati samo za jednim obimom preduzeća, već za najmanje dva.

Ne tražiti samo jedno radno mesto na kojem bismo zaista voleli da radimo, već najmanje dva.

I tako dalje.

Da biste imali nadu kad nemate posao, morate da se pobrinete za to da se u svim okolnostima u kojima se možete zateći ne oslanjate samo na jedno rešenje.

Imati samo jedan plan, samo jednu mogućnost, jeste proveren recept za očaj. Daću vam jednostavan primer. U istraživanjima sprovedenim nad stotinu ljudi koji su tragali za poslom koristeći se samo jednom metodom, obično bi čak pedeset jedna osoba odustala od potrage pre drugog meseca. Više od polovine. Izgubili su nadu. S druge strane, od stotinu ljudi koji su koristili dva načina potrage za poslom ili više, obično bi svega trideset jedno napustilo potragu pre početka drugog meseca. Manje od trećine.

Ovi drugi nisu odustajali jer su imali nadu. Stoga sledeću istinu morate stalno imati na umu.

Ako želite da zadržite nadu, morate uvek imati bar dve mogućnosti pred sobom u svemu što radite dok tražite posao.

SPISAK SVIH MOGUĆNOSTI U POTRAZI ZA POSLOM

Da bismo bili sigurni da karte biramo iz punog špila, pretresimo sve mogućnosti koje imamo pred sobom kada nemamo posao. Postoji osamnaest načina traženja posla. Za većinu verovatno već znate, ali da bismo bili temeljni, navedimo ih sve.

- 1. Lični inventar.** Potrebno je da napravite podroban inventar svih prenosivih veština i znanja koje najradije koristite, kako biste ustanovili šta je to što možete da ponudite svetu i kakve biste poslove želeli da pronađete.
- 2. Internet.** Osamdeset dva procenta Amerikanaca koristi internet, u proseku po devetnaest sati *nedeljno*. Ako ste i vi među njima, a cilj vam je da radite za nekog drugog, koristite internet kako biste postavili svoju radnu biografiju ili kako biste pronašli poslovne ponude i slobodna mesta na stranicama poslodavaca ili na nekim drugim mestima (na višestranim sajtovima za pretraživanje radnih mesta poput *Indida* ili *Simplihajerda*, na specifičnim stranicama s oglasnim tablama kakve su *Karijerbilder*, *Jahuhotdžobz*, *Monster*, *Linkap*, *Haund*, na posebnim stranicama za konkretnе industrijske grane [vidi www.internetinc.com/job-search-websites], te na stranicama poput *LinkedIn*, *Fejsbuka*, *Tvitera* ili na sve popularnijem *Krejgslistu*). Ako pak želite da radite za sebe, onda internet koristite kako biste naučili kako da to učinite, kako da razvijete sopstvenu marku i kako da među širom publikom proširite glas o onome što nudite.
- 3. Korišćenje veza.** Od prijatelja, porodice i ljudi iz svoje okoline zatražite savete o zapošljavanju. Možete to učiniti na dva načina: jedan je donekle bez veze, a drugi je zaista koristan. U prvom slučaju, upotrebite onu prostu: „Ostao sam bez posla; ako za nešto čujete, molim vas, javite mi“ – pri čemu vaše okruženje ne

zna šta zapravo tražite, ukoliko se ne držite onoga što ste oduvek radili. Mnogo je bolje da im, pošto primenite prvu metodu, veoma podrobno objasnite šta za vas znači „nešto“. Potom sačekajte da vidite da li će neko od njih pronaći to što tražite.

4. **Škola.** Škola označava srednju školu, zanatske škole, internet kurseve, večernje škole, više škole i fakultete. Upitajte profesore, nastavnike ili savetnike u školama koje ste pohađali da li su čuli za slobodna radna mesta.
5. **Državne ustanove.** Otidite do državnog biroa za nezaposlene kako biste dobili savete i uputstva za poboljšanje sopstvene potrage za poslom.
6. **Privatne agencije za zapošljavanje.** Odete do neke od privatnih firmi koje su pandan državnim agencijama (spisak takvih agencija u SAD možete pronaći na www.usa.gov/Agencies/State_and_Territories.shtml).²
7. **Državna služba.** Uradite ispit za ulazak u državnu službu kako biste se prijavili za neki od poslova u državnim ustanovama (<http://federaljobs.net/exams.htm> i/ili <http://tinyurl.com/9vyfqe>).³
8. **Novine.** Javljamte se na oglase za slobodna radna mesta u svom gradu (na oglase u novinama, pod uslovom da u vašem gradu ili mestu još izlaze mesne novine, ili na internetu ili u štamprenom izdanju, ili i jedno i drugo). Nedeljna izdanja obično su najkorisnija. Vidite na <http://tinyurl.com/d58l8z> kako biste naučili da ih pregledate⁴, a za spisak listova na internetu pogledajte www.newslink.org⁵. Postoji i stranica koja vam pruža novosti

² Spisak takvih agencija u Srbiji možete pronaći na sajtu Nacionalne službe za zapošljavanje. (Prim. ur.)

³ Ispit za ulazak u državnu službu možete pronaći i na sajtu Nacionalne službe za zapošljavanje. (Prim. ur.)

⁴ Korisne informacije za srpsko tržište možete pronaći na sajtu posao.oglasi.rs. (Prim. ur.)

⁵ Spisak srpskih listova na internetu možete pogledati na sajtu Krstarice. (Prim. ur.)

iz svih privrednih grana koje bi vas moglo zanimati (i o tome gde su upravo otvorena slobodna mesta) – <http://www.con-goo.com/Industry>.

9. **Stručni časopisi.** Potražite stručne časopise vezane za vaše zanimanje ili vašu stručnu oblast, pa se javite na oglase koji vas budu zanimali (spisak na <http://tinyurl.com/dlfsdz>).⁶
10. **Agencije koje nude zaposlenje na određeno vreme.** Otidite do agencija koje vam mogu ponuditi privremene poslove na radnim mestima koja iziskuju vaše veštine i usluge samo na određeno vreme, pa pogledajte da li imaju mesto za vas; napoljetku će vas negde gde vam se zaista dopada upitati: „Da li biste mogli da ostanete kod nas zastalno?“ Na kraju krajeva, steći ćete iskustvo koje kasnije možete navesti u svojoj biografiji (spisak takvih agencija i ocene o njihovom radu možete videti na www.rateatemp.com/temp-agency-list⁷).
11. **Nadničari.** Otidite tamo gde poslodavci dolaze da pronađu nadničare: obično su to ulični čoškovi (raspitajte se), sedišta sindikata i slično. Tako možete pronaći kratkotrajni posao koji vas može odvesti do trajnijeg zaposlenja. To isprva može biti fizički posao ili posao koji se obavlja ručno, ali nijedan posao ne bi trebalo da vam bude ispod časti kada ste očajni.
12. **Udruženja nezaposlenih.** Pridružite se „grupi za pružanje podrške“ ili „udruženju nezaposlenih“ (ili ih osnujte), pa odlazite na sastanke svake nedelje kako biste razmenjivali poslovne savete i emotivnu podršku. Proverite u mesnim privrednim komorama, crkvama, džamijama ili sinagogama da li takve grupe već postoje.⁸ Odličan spisak možete pronaći na stranici Suzan Džojs: job-hunt.org (<http://tinyurl/7a9xbb>).

⁶ Spisak stručnih i naučnih časopisa u Srbiji možete pogledati na kobson.nb.rs. (Prim. ur.)

⁷ Ocene o radu agencija u Srbiji možete pogledati na sajtu Infostuda. (Prim. ur.)

⁸ Udruženje nezaposlenih u Beogradu možete pronaći na sajtu nezaposlenisrbija.weebly.com. (Prim. ur.)